

ΣΤΡΑΤΟΣ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

ΤΑΣΟΣ ΓΑΙΤΑΝΙΔΗΣ

1^ο ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

ΤΜΗΜΑ: Β1

ΣΧΟΛΙΚΗ ΧΡΟΝΙΑ: 2021-2022

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΡΑΪΤΣΙΝΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο βυζαντινός στρατός αποτελούσε τον κύριο ρόλο στο πεδίο της μάχης. Η ευφυΐα, οι τακτικές και η οργάνωση του στρατού ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της αυτοκρατορίας. Τα διαφορετικά τάγματα που είχαν, μας αποδεικνύει ότι οι βυζαντινοί ασχολιόντουσαν αρκετά με τον στρατό και είχαν επενδύσει αρκετά χρήματα σε αυτόν. Ο κύριος λόγος ύπαρξής του ήταν, λόγω της μεγάλης αυτοκρατορίας που διέθεται και είχε η αυτοκρατορία την ανάγκη να επιβιώσει απέναντι στους εχθρούς της. Ο στρατός διατηρήθηκε μέχρι και το τέλος του βυζαντίου με στρατηγό-αυτοκράτορα τον Κωνσταντίνο ΙΑ ο Παλαιολόγος που έπεσε μαχόμενος.

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

Για το Βυζάντιο ο στρατός είναι η κύρια δύναμη του κράτος καθώς και ότι πιο τέλειο γνώρισε ως τότε ο κόσμος. Οι βυζαντινοί ασχολήθηκαν αναλυτικά και με την θεωρητική πλευρά της στρατιωτικής τέχνης. Η στρατηγική και η τακτική τους στηρίχθηκε στην ανάλυση των δικών τους δυνάμεων καθώς και του εχθρού. Έδωσαν σημασία όμως και στα γεωγραφικά χαρακτηριστικά όπου γινόταν ο πόλεμος. Αυτό δείχνει έξυπνη κίνηση από την μεριά τους αλλά και εκμετάλλευση οποιαδήποτε δυνατότητας, ώστε να αποφύγουν τα λάθη.

Ο κυριότερος πυρήνας για την δημιουργία του στρατού ήταν το θέμα. Το θέμα ήταν μια στρατιωτική μονάδα που είχε έδρα μία περιοχή και στη συνέχεια η περιοχή αυτή έπαιρνε το όνομά της από το θέμα. Τα θέματα τα έδινε ο αυτοκράτορας στους ελεύθερους αγρότες με αντάλλαγμα στρατιωτικές υπηρεσίες.

Οι βυζαντινοί δεν ήταν λαός στρατιωτικός, παρόλα αυτά πίστευαν ότι η στρατιωτική ανδρεία ήταν κάτι αξιοθαύμαστο. Το Βυζάντιο στο Μεσαίωνα ήταν η μόνη χώρα που μελετούσαν την οργάνωση του στρατού. Αυτό φαίνεται από την εξής παραπομπή: «**Η πειθαρχία κατ' αρχήν, ή οργάνωσις και ή τακτική ακολουθούν**»¹. Πολλές μεταρρυθμίσεις έγιναν για την οργάνωση του στρατού ανά τους αιώνες της ύπαρξης της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Ιστορικοί συγγραφείς, στρατιωτικοί, καβαλάρηδες, πεζικό, αυτοκράτορες ασχολήθηκαν και δημιούργησαν αλλά και αναδιάρθρωσαν όλους αυτούς τους αιώνες τον βυζαντινό στρατό.

¹. <http://greekworldhistory.blogspot.gr>

Ο βυζαντινός στρατός αρχίζει να υπάρχει από την αρχή του Αναστασίου Α΄. Αποτελείται από δύο κατηγορίες, από τον βασιλικό στρατό, τα τάγματα, και από τον εθνικό στρατό, τον στρατό των θεμάτων. Τα τάγματα στρατολογούνταν απευθείας από τον βασιλιά, δηλαδή την κυβέρνηση της Κωνσταντινούπολης, ενώ ο στρατός των θεμάτων στρατολογούνταν από τους στρατηγούς. Και στις δύο κατηγορίες πρέπει να προσθέσουμε τους συμμάχους που ήταν επικουρικά στρατεύματα και τα ονόμαζαν άτακτα. Βέβαια, δεν ενσωματώνονταν στις μονάδες του βυζαντινού στρατού. Όμως λαμβάνουν μισθό και άλλα ανταλλάγματα.

Άλλοι ήταν οι μισθοφόροι, που ήταν στρατιώτες με μισθό που βρισκόταν είτε σε τμήματα, είτε ενσωματώνονταν σε διάφορες μονάδες και πάντα όμως με βυζαντινούς διοικητές. Ονομαζόταν και φοιδεράτοι.

Υπήρχαν αιχμάλωτοι που υπηρετούσαν στον βυζαντινό στρατό είτε για να αποφύγουν την αιχμαλωσία είτε για άλλα οφέλη. Οι στρατιώτες του βυζαντίου έπρεπε να είναι Ρωμαίοι πολίτες, δηλαδή υπήκοοι του βασιλιά και χριστιανοί ορθόδοξοι.

Στρατεύσιμη ηλικία ήταν από τα 18 ετών έως τα 40. Ο 'Επιμελητής των Τυρώνων' εξέταζε την σωματική ικανότητα και μετά ο αρμόδιος διοικητής έδινε την έγκριση και έπειτα τοποθετούνταν σε διάφορα τάγματα. Για να παραμείνουν στα τάγματα έπρεπε να είναι καλοί στρατιώτες. Να μην κλέβουν, να μην τραυματίζουν τον συνάδερφό τους. Ακόμη οι παλαίμαχοι ήταν εκείνοι που τους δινόταν η άδεια, με την προϋπόθεση να παρουσιαστούν μόλις τους καλέσουν σε καιρό πολέμου.

Τρεις ήταν οι κατηγορίες του βυζαντινού στρατού. Το μάχιμον, το τεχνικόν και τέλος το χορηγόν των αναγκαίων. Το μάχιμον ήταν οι πολεμιστές και χωρίζεται σε ιππικό και πεζικό. Το τεχνικόν ήταν οι τεχνίτες που ήταν εργάτες και είχαν στην κατοχή τους κλαδευτήρια και πελέκια. Αποτελούνταν από σιδηρουργούς, οπλοποιούς, κατασκευαστές διαφόρων υπηρεσιών, όπως τους υπηρέτες των πεζών και ιπέων, τους οδηγούς καθώς και τους χορηγητάς που συνόδευαν τον στρατό σε εκστρατείες.

ΞΕΝΟΙ ΚΑΙ ΜΙΣΘΟΦΟΡΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ

Ο Βυζαντινός στρατός από τις 11 Μαΐου του 330 όπου μεταφέρθηκε η αυτοκρατορία στην Κωνσταντινούπολη έως την άλωση της Πόλης χρησιμοποιούσε στρατεύματα από διάφορες εθνικές ομάδες και ήταν αυτές που συμπλήρωναν το τακτικό του στρατού αλλά και όλο τον κορμό του. Κατά την Ρωμαϊκή περίοδο οι ξένοι στρατιώτες ονομαζόταν 'φοιδεράτοι' μέχρι τα τέλη του 9^{ου} αιώνα. Κατά την περίοδο των Κομνηνών οι μισθοφόροι διαιρούνταν κατά εθνότητες και έπαιρναν το όνομα τους σύμφωνα με την χώρα προέλευσης. Οι θρυλικοί Βάραγγοι ήταν η πιο διάσημη μισθοφορική δύναμη. Αποτελούσαν αρχικά από τους Ρως και είχαν τρομερές πολεμικές ικανότητες. Ακολουθούσαν τυφλά τον αυτοκράτορα και τους είχε σαν επίλεκτο σώμα αλλά και σύντομα τους διόρισε στην προσωπική

σωματοφυλακή του. Αργότερα, στην Βαράγγια φρουρά προστέθηκαν Σκανδιναβοί και Αγγλοσάξονες και όλοι παρείχαν ασφάλεια στην Αυτοκρατορία και διαλύθηκαν κατά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΤΑΚΤΙΚΕΣ

Ο Βυζαντινός χρησιμοποιούσε, μετά τον 6^ο αιώνα, την ελληνική γλώσσα ενώ πιο πριν ήταν η Λατινική, αφού ήταν εξέλιξη της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Ήταν ο πρώτος στρατός που χρησιμοποιούσε δυνάμεις συνδυασμένων όπλων, παρόμοιες με τις Γερμανικές.

Πολλές φορές κατηγορήθηκαν ότι ήταν απρόθυμοι για μάχη και θηλυπρεπείς, σαν στρατιώτες, αλλά έχουμε αναφέρει ότι στηρίζονταν στην στρατιωτική ευφυΐα και πειθαρχία παρά στην γενναιότητα. Υπήρχαν πολίτες πρόθυμοι να υπερασπιστούν την περιουσία τους και την πατρίδα τους. Αυτοί δίδασκαν την τεχνική της μάχης, καθώς τοξοβολία και εκπαίδευση με ξίφη.

ΠΕΖΙΚΟ

Το μεγαλύτερο μέρος του βυζαντινού πεζικού αποτελούταν από τους σκουτάτους. Ήταν επαγγελματίες στρατιώτες και πληρωνόταν από το κράτος και ονομαζόταν έτσι από τον σκουτό που ήταν η ελλειψοειδή ασπίδα τους.

ΤΟΞΟΤΕΣ Ή ΨΗΛΟΙ

Το ελαφρύ πεζικό της αυτοκρατορίας ήταν οι τοξότες. Ήταν πολύ καλά εκπαιδευμένοι τοξότες. Οι περισσότεροι είχαν καταγωγή από την Μ. Ασία και τον Πόντο.

ΒΑΡΑΓΓΙΑ Ή ΦΡΟΥΡΑ

Όπως έχουμε αναλύσει και πιο πάνω ήταν μισθοφορική δύναμη του αυτοκράτορα, πληρωνόταν πολύ καλά από τον αυτοκράτορα και το πιο χαρακτηριστικό όπλο ήταν ο βαρύς πέλεκυς. Τέλος η κύρια μονάδα του πεζικού ήταν οι χιλίαρχοι που ήταν 1000 άνδρες μάχιμοι. Μία χιλιαρχία ήταν 650 σκουτάτοι και 350 τοξότες και σχημάτιζαν ένα πυκνό σώμα, κολλημένοι μεταξύ τους. Τρεις ή τέσσερις χιλιάδες σχημάτιζαν το

τάγμα. Όλοι αυτοί αντιμετώπιζαν τον αντίπαλο με το ιππικό στα πλευρά για προστασία και σχημάτιζαν φάλαγγα.

Σύμφωνα, με τη βιβλιογραφία, το ιππικό ήταν ο πρωταγωνιστής της μάχης και το πεζικό ήταν για επίδειξη δύναμης, ένας σπουδαίος ρόλος για την αυτοκρατορία.

Στις εφόδους το πεζικό έμπαινε στο κέντρο κατά 2 χιλιαρχίες σε σφηνοειδή σχηματισμό και υπήρχαν κα άλλες 2 χιλιαρχίες που προστάτευαν τα πλευρά. Κάθε έφοδο είχε τοξότες, σκουτάτες και το πεζικό που προσέγγιζε τον αντίπαλο και αυτοί αναλάμβαναν να τους εξουδετερώσουν.

ΙΠΠΙΚΟ

Οι καταφράκτοι ήταν έφιπποι τοξότες ή λογχοφόροι, που φορούσαν ένα κωνικό κράνος με λοφίο από τρίχες αλόγου στην κορυφή με το χρώμα της μονάδας του και έδειχναν την δύναμη της Κωνσταντινούπολης. Μπότες, κνήμες και γάντια προστάτευαν τα μέρη του σώματος καθώς και ασπίδα και τα άλογα προστατεύονταν από πλεκτό θώρακα για να προστατεύσουν τον λαιμό, το στήθος και το κεφάλι.

ΕΛΑΦΡΥ ΙΠΠΙΚΟ

Οι βυζαντινοί για την στήριξη των καταφρατών χρησιμοποιούσαν το ελαφρύ ιππικό. Συνήθως αποτελούταν από πολίτες και έμπιστους υπηκόους. Αν υπήρχε μεγάλη πολεμική ανάγκη τότε στρατολογούσε η αυτοκρατορία επιπλέον τοξότες. Το ελαφρύ ιππικό, συνήθως χρησιμοποιούνταν σε αψιμαχίες και κυρίως για να διώξουν τον αντίπαλο, επειδή ήταν πιο γρήγορο σε σύγκριση με τους κατάφρατους. Τέλος τοξότες, σφεδονιστές, λογχοφόροι και ακοντιστές αποτελούν το ελαφρύ ιππικό και ο εξοπλισμός διαφέρει ανάλογα με την εποχή και τις περιστάσεις.

Όσον αφορά την οργάνωση τους, οι βυζαντινοί ιππείς ήταν πολύ καλά εκπαιδευμένοι και μπορούσαν να εκτελέσουν περίπλοκους ελιγμούς. Η κύρια τακτική τους ήταν το Νούμερο, που ήταν 300-400 άνδρες και παρατασσόταν σε 8-10 ζυγών σε σχήμα φάλαγγας, όπως και το πεζικό. Όταν είχαν να εκτελέσουν μία μετωπική σύγκρουση, τότε προτιμούσαν το σχηματισμό σφήνας. Έτσι σχημάτιζαν μία σφήνα 400σιων ανδρών με 8-10 ζυγών, δηλαδή οι πρώτοι 3 ζυγοί είχαν λόγχη και οι υπόλοιποι είχαν και λόγχη και ασπίδα. Ο 1^{ος} ζυγός είχε 25 στοιχεία, ο 2^{ος} είχε 30, ο 3^{ος} είχε 35 και ούτε καθεξής και προσθέτουμε 10 για κάθε ζυγό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ότι οι 3 πρώτοι έριχναν βέλη και προκαλούσαν κενό και μετά στα 100 μέτρα από το εχθρό έριχναν κοντάρια και πολεμούσαν με μέγιστη ταχύτητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

<https://el.wikipedia.org/wiki>

<http://greekworldhistory.blogspot.gr>

<https://www.protothema.gr/stories/article/1048624/i-mahi-tou-madzikert-1071-aities-kai-sunepeies-tis-ittas-ton-vuzadinon-apo-tous-seltzoukous/>